אמר רבא בדק ופנה בדק ופנה בדק ואשכח לא האי מפני ליה גבי הנך תרי ולא הני תרי לגבי האי חד איכא דאמרי אמר רבא כיון שנתנה רשות לפנות מפנה להון ולישוינהו שכונת קברות [ו]אמר ריש לקיש עילא מצאו וטיהרו ארץ ישראל: בדק מעשרים אמה ולא מצא מאי אמר רב מנשיא בר ירמיה אמר רב [א]שכונת קברות מאי טעמא אמר ר"ל עילא מצאו וטיהרו את ארץ ישראל: **מתני'** [ג ב]כל ספק נגעים בתחילה טהור עד שלא נזקק לטומאה [ג]משנזקק לטומאה ספקו טמא: **גמ'** מנא הני מילי אמר רב יהודה אמר רב אמר קרא [1]לטהרו או לטמאו הואיל ופתח [בו] הכתוב בטהרה תחילה אי הכי אפילו משנזקק לטומאה נמי ספקו טהור אלא כי איתמר דרב יהודה אמר רב אהא איתמר [ג ד]אם בהרת קדמה לשער לבן טמא ואם שער לבן קודם לבהרת טהור [ה]ספק טמא ור' יהושע אומר כיהה מאי כיהה אמר רב [ו]יהודה כיהה וטהור ודילמא כיהה וטמא אמר רב יהודה אמר רב אמר קרא לטהרו או לטמאו הואיל ופתח בו הכתוב בטהרה תחילה: **מתני'** [ז]בשבעה דרכים בודקין את הזב עד שלא נזקק לזיבה במאכל ובמשתה במשא ובקפיצה ובחולי ובמראה ובהירהור [ח]משנזקק לזיבה אין בודקין אותו [ט]אונסו וספיקו ושכבת זרעו טמאים שרגלים לדבר [י][ל]המכה את חבירו ואמדוהו למיתה והקל ממה שהיה לאחר מכאן הכביד ומת חייב ר' נחמיה אומר פטור שרגלים לדבר: **גמ'** מנא הני מילי אמר רבי נתן אמר קרא [2]והזב את זובו לראיה שלישית איתקש לנקיבה והתניא [מ]רבי [נ]אלעזר אומר בשלישית בודקין אותו ברביעית אין בודקין אותו אלא [ס]באתים קמיפלגי רבי אליעזר דריש אתים [ע]ורבנן לא דרשי אתים: אונסו וספיקו:
אמר

אמר רבא בדקי ומצא גם השני ופנה: בדק ואשכח. ובדק עוד ומצא ג': לא [האי] מפני לגבי ב'. דאיגלאי מילתא שבמתכוון קברוהו כדי (לא) לישאר [שם]: ולא הני תרי מפנה לגבי חד. א"נ שיפנה שנים ויחזירם[2] לגבי חד אבל השלישי למקום שהיה בו קבר ואית דגרסי הכא ומשוי להו שכונת קברות פי' שיהיה בודק משם ולהלן עשרים אמה: **איכא** דאמרי כיון שניתן רשות לפנות. שכבר פינה קודם שידע שנמצאו הם אף השלישי מפנה למקום שירצה דבאחד לא נתקן שכונת קברות וקצת קשה אם[3] הלכה היא ושמא כל זה מן ההלכה: ולישוינהו שכונת קברות ומשני אמר ר"ש בן לקיש עילא מצאו וטיהרו כל א"י ואין להחזיק טומאה ולהחמיר:

בדק מכ' אמה ולא מצא מאי. דלאחד[4] מן הרוחות מי אמרי' כי היכי דלרוח זה לא מצא לא יהא זה זקוק לבדוק לשאר הרוחות מדברות זו ליכא או לא:

אמר רב משרשיא שכונת קברות. כלומר שכונת קברות של שלשה שנמצאו כבר יש לו אבל לא יצטרך יותר לבדוק מאי טעמא עילא מצאו וטיהרו את א"י אית דמפרשי בדק ולא מצא מאי מהו שיהא [מ]לחפור בעומק עד שיגיע לסלע או לבתולה: **כל** ספק נגעים בתחילה עד שלא נזקק לטומאה טהור. דאוקמיה אחזקתיה ובמסכת נגעים (פ"ה מ"ד) מפרש כיצד שנים שבאו אצל כהן בזה בהרת כגריס ובזה בהרת כסלע לסוף שבוע בזה כסלע ובזה כסלע ואינו יודע [איזה מהן] פשה טהור: משנזקק לטומאה. המס'[5] מפרש כיצד שנים שבאו אצל כהן בזה כסלע ובזה כגריס לסוף שבוע בזה כסלע ועוד ובזה [כסלע] ועוד טמאין לסוף בזה ובזה כסלע ואינו יודע איזה מהם כיהה שניהם טמאים עד [נ]שיחזיק לשניהם להיות כגריס דכל חד אוקמיה בחזקת טומאה:

מנא הני מילי. דעד שלא נזקק לטומאה ספק נגעים להקל אמר קרא לטהרו [ס](אומר) הואיל דפתח הכתוב בטהרה תחילה: **אי** הכי אפי' משנזקק לטומאה נמי. דהא לא איצטריך קרא לעד שלא נזקק לטומאה דתיפוק ליה לאוקמיה[6] אחזקתיה אלא לנזקק לטומאה פר"ת: אלא אי איתמר דרב[7] (הונא) אדר' יהושע איתמר דמטהר אפילו נזקק לטומאה אבל מתני' [דהכא] נאמר[8] בין נזקק בין לא נזקק מסברא דאוקמיה אחזקתיה: **ורבי** יהושע אומר כיהה מאי כיהה וטהור ודלמא כיהה וטמא. ותימה דא"כ היינו ת"ק ופי' הר"ל יהודה מקורביל ודילמא כיהה וטמא ובא לחלוק על ת"ק שתנא קמא [מטמאו] מספק ור' יהושע בא לומר שהוא ודאי מצורע ומשני לך[9] דכיהה וטיהר לגמרי דאמר קרא לטהרו או לטמאו הואיל ופתח בטהרה תחילה לעולם לא נאמרה במצורע אלא טהור גמור או טמא גמור:

בשבעה דרכים בודקין את הזב עד שלא נזקק [לזיבה]. כמו בראיה ראשונה או שניה: במאכל ובמשתה במשא. ובקפיצה במראה. שראה איש ואשה נזקקין זה לזה וכן משמע במס' זבין (פ"ב מ"ב) דפליג רבי יהודה ואמר אפי' ראה בהמה חיה ועוף נזקקין זה לזה מהרהר[10]: משנזקק לטומאה כמו בראיה שלישית לרבנן פרק בנות כותים (נדה דף לה.) דמחייבי קרבן אבל[11] רביעית לר"א ליסתור מה שספר: אין בודקין אותו. דהא מבשרו ולא מחמת אונסו לא קאי אלא אשתים לרבנן או אשלישית לר"א:

אונסו. כמו מאכל ומשתה והנך שבע דאמרינן שמרגילין זיבות טמא משנזקק לטומאה: ספקו ושכבת זרעו.

מפ' בגמ': **רבי** נחמיה פוטר שרגלים לדבר. דתולה הוא הואיל והיקל ממה שהיה אידי דתנא שרגלים לדבר נקטי' הכא: **מנה"מ** א"ר [נתן] דאמר קרא והזב את זובו לזכר ולנקבה. והזב ראיה ראשונה את זובו ראיה שניה לזכר ולנקבה שלישית אקשיה רחמנא לנקבה ונקבה מטמאה באונס: **רבי** אלעזר אומר בשלישית בודקין אותו ברביעית אין בודקין אותו. מ"ט דר"א דלית ליה דרשה דאמרינן: אלא באתים קמיפלגי ר"א דריש הזב תלה את תרתי זובו תלתא ברביעית אקשייה לנקבה ובפרק בנות כותים (נדה דף לה.) מפרש ליה הש"ס טפי:
אמר

אמר רבא בדק ופנה. בדק ומצא מת ופינהו ממקומו כדתנן נוטלו ואת תפוסתו: **בדק ופנה.** נמי לפני כדתנן מצא שנים נוטלן ואת תפוסתן ולבתר הכי בדק ואשכח שמצא שלישי [א]לא מפני ליה גבי הנך קמאי: **ולא הנך תרי.** מפני להון גבי חד דמחזקינן [ב]בשכונת קברות: ה"ג [ג]**אמר רבא כיון שניתנה רשות לפנותן מפני להו ולישוינהו שכונת קברות אמר ר"ל עילא מצאו וטיהרו את א"י בדק מכ' אמה ולא מצא מאי אמר רב מנשיא בר ירמיה אמר רב** [ד]**משום שכונת קברות.** וה"פ אמר רבא כיון שניתנה רשות לפנות להן כשמצא את השנים כדתנן מצא שנים נוטלן ואת תפוסתן מפני להו להאי ג' [ה]ואמאי מפני להו לישוינהו שכונת קברות שיחזרו למקומן ויחזיקו לאותו מקום כאילו עדיין יש שם מערות אחרות סביבותיו ולא יכנסו עושי טהרות לשם כדי שלא יאהילו על הטומאה: **אמר ר"ל עילא.** כלומר כשניתנה רשות לפנות בשלא מצא אלא אחד ושנים כי הדר ומצא להך שלישי מפני [ו]להו גבייהו כדי לטהר את המקום הזה שלא להחזיקו שיש מערות סביבותיה שיהו כהנים ועושי [ז]פסח מותרים להלך לשם: **קתני בודק ממנו ולהלן ואם בדק ולא מצא מאי.** מי אמרינן כיון דלא מצא אלא הנך ג' אתרמויי אתרמי דאיתקבור להכא ולא קנו מקומן או דלמא כיון דג' הן מחזקינן ליה בשכונת קברות ואסור לפנותן: **אמר רב מנשיא אמר רב ה"ז שכונת קברות מ"ט אמר ר"ל עילא מצאו וטיהרו את א"י.** נלע של מתים מצאו דמתרגמינן (בראשית ב) נלע עילא: **וטיהרו את א"י.** כלומר אע"פ [ח]שאין כאן אלא הללו ג' קברים אמרינן זו היא שכונת קברות של עיר ושאר סביבות העיר טהור [ט]: [י]ה"ג **ספק טמא ר' יהושע אומר כיהה:**

מתני' בז' דרכים בודקים הזב עד שלא נזקק לטומאה. עד שלא ראה ב' ראיות: **באכילה ובשתיה.** מחמת רוב אכילה ושתיה. [כ]הדרכים האמורים כאן מביאים האדם לידי זיבה: **ובמראה.** שראה אשה או ד"א [ל]ונפחד מחמתו והוי אונס ואמר מר (נדה דף לה.) מבשרו [מ]ולא מחמת אונסו: **משנזקק לזיבה.** שכבר ראה [נ]ראיה שניה אין בודקין אותו: **שרגלים לדבר.** שלא [ס]בא מחמת אונסו אלא מחמת זיבה ממש: **אונסו וספיקו ושכבת זרעו.** הכל טמאים מחמת זיבה דאי אפשר להם בלא נלאוחי זיבה: **ורבי נחמיה פוטר שרגלים לדבר.** שלא [ע]בא מחמת הכאה הואיל ומתחילה היקל ממה שהיה: **גמ' מנה"מ.** דמשנזקק לטומאת זיבה שוב אין בודקין אותו: **א"ר נתן אמר קרא והזב את זובו.** לזכר ולנקבה אחר שאמר הכתוב שתי זיבות זב וזובו הקיש הכתוב זכר לנקבה לראיה שלישית לומר לך מה נקבה דלא כתיב בה מבשרה ואפילו מאונסה הויא [פ]טמאה אף זכר כיון שראה ב' פעמים שנזקק לטומאת ז' אפי' ראה את השלישית באונס כיון דחזא ב' פעמים שלא באונס [צ]הוי טמא ומייתי קרבן: **ר"א אומר בשלישית בודקין אותו.** מפני הקרבן שאם ראה [ק]ג' ראיות מחמת זיבות ולא השלישית באונס אינו מביא קרבן: **ברביעית אין בודקין אותו.** כלומר [ר]כיון שראה שלש שלא באונס וראה את הרביעית בתוך ימי ספרו ואפי' אם היא באונס אין בודקין אותו אם מחמת אונסו היא אלא [ש]סותרין את הכל כדמפרש במסכת נדה בפ' בנות כותים (דף לה.): **ר"א דריש אתים.** הזב תלה את תרתי זובו תלתא ולרביעית איתקש לנקיבה דמטמאה אפי' באונס:
לא

עין משפט
נר מצוה

מג א מיי' פ"ט מהל' טומאת מת הל"ג:
מד ב מיי' פ"ו מהל' טומאת צרעת הל"ב:
מה ג מיי' שם הל"ו:
מו ד מיי' שם פ"ב הל"ו סמג עשין רלג:
מז ה מיי' שם הל"ט:
מח ו מיי' פ"ב מהל' מחוסרי כפרה הל"ג סמג עשין ריח ריט:
מט ז מיי' שם הל"ה:
נ ח מיי' פ"ה מהל' מטמאי משכב ומושב הל"ב והל' יב והל' יד:
נא ט מיי' פ"ד מהל' רוצח ושמירת נפש הל"ה:

◆

הגהות התוספות

1. נ"ל בדק ופנה בדק ומצא. 2. נ"ל השנים ויחזירם. 3. נ"ל אם לא. 4. תיבת לאחד נמחק. י"נ"ל פי' אם בדק לאחד מן הרוחות ולא מצא, מי אמרי' כו'. 5. (מסנה ה). 6. בכ"י דאוקמיה. 7. נ"ל דרב יהודה. 8. נ"ל מחלק. 9. נ"ל ומשני צל כרתך. 10. תיבת מהרהר נראה מיותר. 11. תיבת אבל נמחק ונ"ל או.

◆

פי' הרא"ש

זמת וחורק את הוראי' דבר דוע שאינו מן המת וגם יזנו מטמא והשאר מצטרפין לרוב בניינו ומניינו: ולרובע קב עצמות ולמלא תרווד רקב. כגון שנקבר המת ערום בארון של שיש ונפתח הארון מתחתיו ויצא מרקבותו דרך נפחת העפר שתחת הארון מתחתיו הוא ספק אם מעפר הארץ הוא או מרקביבות המת והנמצא בתוך הארון הוא ודאי ומצטרף כולו יחד למלא תרווד: אמר רבא בדק ופנה בדק ופנה בדק ואשכח. דין נמצא קבר א' ופנהו משם ולא הוה יודע שהיה שם קבר א' ושוב בדק ומצא אחר ופנהו משם ושוב מצא קבר ג': לא האי מפני גבי הנך אין יכול לפנות הג' מכאן כי נברר הדבר (שאינן) [שהן] שכונת קברות: ולא הנך תרי גבי האי חד. גם לא חייבוהו חכמים לחזור הב' למקומם כיון שבשעה שפינם משם לא היה ידוע שהיה שכונת קברות. איכא דאמרי כיון שנתנה רשות לפנות מפני כיון פי' שברשות פינם כל זמן שלא מצא הג' מפנה גם הג' משם: ולישוינהו שכונת קברות. השתא מיהא איגליא מילתא דהויא שכונת קברות ומה יפנה הג': אמר ר"ל עילא מצאו. א"י בעלילה ובעצת ובסברא קטנה טהרו ארץ ישראל משום כהנים ועושי טהרות והכא נמי כיון שברשות פינם הב' התירו לפנות גם הג' ולא דמי לקבר ידוע דאסור לפנותו דאין כאן ידיעה ודאית: בדק כ' אמה ולא מצא. בתוך כ' שום מת מי אמרי' לא בדק שפיר וצריך עוד לבדוק עד קרקע בתולה: אמר רב ששת ה"ז שכונת קברות. אין לטמא אלא ג' הראשונים שמצא ואין צריך לבדוק עוד. וקיל לפי' ט"ז דאהלות בתר הך משנה תנן הבודק בודק אמה ומניח אמה עד שהוא מגיע לסלע או לקרקע בתולה. אלמא מתחלה צריך לבדוק עד קרקע בתולה. ועוד דלשון ה"ז שכו' קברות לא משמע כאי פי' עוד מפי' בדק כ' אמה ולא מצא מהו שהצריכו לבדוק עוד כ' אמה מרוח אחרת מי אמרי' כיון דלא אשכח מהאי גיסא. אידך גיסא נמי ליכא או דלמא צריך מיהא לבדוק ה"ז שכונת קברות וא"צ עוד לבדוק. א) וגם על פי הק"ס דלדברי המפרשים שא"צ לבדוק רק מרגלי המת ולך ליכא למיבעיא מידי ולדברי המפרשים שאין הכר ברגלי המת פשיטא דצריך לבדוק מב' צדדים דהי מניהו מספקת. ואמאי פשיטא ליה דא"צ ועוד שהרי זו שכונת קברות לא משמע גם כפי זה. ונ"ל לפרש בדק ולא מצא מאי ומיבעיא ליה אם מותר לפנות מכאן דקודם בדיקה חיישי' שמא מערות היו כאן מתוקנים לקברים וכיון דבדק ולא מצא הוברר הדבר שאין כאן שכונת קברות דאין דרך לקבור מתים אלא במקום המיוחד לקברים הרבה: ה"ז שכונת קברות ופשיטא ליה כיון דג' הם מחזקי' ליה שכונת קברות אע"פ שלא מצא יותר. ול"ג הכא מאי טעמא אמר ר"ל עילא מצאו וכו': כל ספק נגעים בתחילה טהור וכו' בפ"ה דמסכת נגעים מפ'

מסורת הש"ס

א) כתובות כ:, ב) נגעים פ"ה מ"ו, ג) סנהדרין פו: נדה יט. ב"מ פו. כתובות עה: נגעים פ"ד מי"א, ד) [בסנהדרין ובשאר דוכתי הגורס ענין זה איתא רבה ובערוך ערך כהה ג' גרים אמר רבא כיהה], ה) קדושין כ: זבים פ"ב מ"ב, ו) [סנהדרין עח. ע"ש], ז) נדה לה. ע"ש לו. ע"ש, ח) [נ"ל רבי אליעזר], ט) [נדה לה.], י) [פסחים כג: וש"נ], כ) [ויקרא טו], ל) נ"א ב' ראיות [וכ"ה בכ"י], מ) נ"ל זקוק לחפור, נ) נ"ל שיחזור, ס) גי' א"מ או לטמאו,

◆

תורה אור השלם

1. זֹאת תּוֹרַת נֶגַע צָרַעַת בֶּגֶד הַצֶּמֶר אוֹ הַפִּשְׁתִּים אוֹ הַשְּׁתִי אוֹ הָעֵרֶב אוֹ כָּל כְּלִי עוֹר לְטַהֲרוֹ אוֹ לְטַמְּאוֹ:
ויקרא יג נט

2. וְהַדָּוָה בְּנִדָּתָהּ וְהַזָּב אֶת זוֹבוֹ לַזָּכָר וְלַנְּקֵבָה וּלְאִישׁ אֲשֶׁר יִשְׁכַּב עִם טְמֵאָה:
ויקרא טו לג

◆

נוסחת הריב"ן

א) שלישי דאילו אם מתחלה מצא שלשתן לא היה רשאי לפנותן מפני שנעשה שכונת קברות לא האי שלישי מפני ליה כו': ב) דמחזקינן ליה: ג) ה"ג א"ר אמר רב: ד) אמר רב שכונת: ה) שלישי גבייהו ולאמאי כו' שיחזירם למקומן ויחזיק אותו מקום: ו) מפני ליה: ז) ועושי טהרות: ח) שלא מצאו אלא: ט) טהור דאמרינן ליכא שכונת קברות אחריתי הכא אלא הך שכונת קברות מפי המורה הס"ד: י) בכ"י איתא הכי עד שלא נזקק לטומאת נגעים דספק טהור ה"ג ספק טמא רבי יהושע כיהה מאי כיהה אמר רבה כיהה וטיהר: כ) ופעמים מפני יותר מדאי וכל הדרכים כו': ל) ונתפחד מחמת חרדה ופחדת זיבה והוי אונס: מ) שלא מחמת אונסו הוא אלא: נ) שלא מחמת כו' ממה שהיה מפי המורה הס"ד: ס) הויא זיבה: ע) זב הוי ומייתי קרבן: פ) שאם ראה את השלישית באונס: צ) לאחר שראה: ק) סותר את:

◆

מוסף רש"י

עילא מצאו וטיהרו את ארץ ישראל. עלילה בעצמת מצאו חכמים והחזיקו בה לתלות עליה לטהר את ארץ ישראל (כתובות כ:). **אם בהרת קדמה לשער לבן טמא.** דשער לבן מסימני טומאה וכגון שקדמו בהרת דכתיב (ויקרא יג) והנה נהפך שער לבן בבהרת (נדה יט. וכעי"ז ב"מ פו.). **ואם שער לבן קודם לבהרת טהור.** לפי מה שכתוב בתורה (ב"מ שם). **ספק.** אם זה קדם אם זה קדם (סנהדרין פז:). **כיהה וטהור.** כלומר כהה הנגע דהוי מסימני טהרה כשמשתנה הנגע לאחר הסגר ולרבנן אם נכנס למקדש חייב כרת ולר' יהושע פטור (שם). הרי הוא ככהה הנגע מתחלתו שהוא טהור, ואמר ר' משה הדרשן שמעתי ור' יהושע קיהה, מאי קיהה אמר רבה קיהה וטיהר, כלומר קיהה בדבר ונחלק עליהם וטיהר, כאדם שניקהו שיניו על אדם שאין מסכים לדבריו, וכן מצאתי בפ"ב ור' יהושע קיהה טיהר (כתובות עה: וכעי"ז נדה יט.). **בשבעה דרכים בודקין את הזב.** שמא מחמת אחד מהן ראה ולאנוס הוא וטהור, דרחמנא אמר מבשרו, מאליו ולא מחמת אונס, והאשה באונס נמי מטמאה, כדאמר בפרק בנות כותים (נדה לו:) כשהוא אומר כי יזוב זוב דמה הרי אונס אמור (קדושין ב.). **ואמדוהו למיתה.** בית דין, אבל אמדוהו תחלה לחיים אפילו לרבנן פטור (סנהדרין עח.). **והקל ממה שהיה.** וחזרו ואמדוהו לחיים (שם). **שרגלים לדבר.** שלא מת מחמת מכה זו שהרי היקל (שם). **באתים קמיפלגי.** והזב את זובו לזכר ולנקבה (נדה לה.).

א) נראה דצ"ל וגם על פי זה יש לתקשות לדברי המפרשי' כו'